

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Kunta

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Esitys alueellisesta opiskeluhuollon yhteistyöryhmästä on kannatettava. Näin tuetaan alueella yhdenvertaista ja tasalaatua opiskeluhuoltoa.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Sovitaan alueellisesti [Opiskeluhuollon kokonaisuus on ensisijaisesti kunnan vastuulla ja opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä ja koko oppilaitoksen henkilöstölle kuuluvana. Yhteistyöryhmän tehtävinä on paljon muutakin kuin opiskeluhuollon palvelut, jotka siirtyvät hyvinvointialueille. Opiskeluhuolto on ensisijaisesti yhteisöllistä, koko oppilaitosten henkilöstön vastuulla olevaa toimintaa. Siksi vastuu ohjauksesta on oltava opetuksen järjestäjillä.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Suunnitelman liittäminen osaksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa edistää lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuuden hahmottamista ja painottaa opiskeluhuollon ennaltaehkäisevän roolin tärkeyttä hyvinvointityössä. Tällä hetkellä kuntakohtaiset suunnitelmat ovat kouluastekohtaisia. Tarvitaan valtakunnallinen ohjeistus kuntakohtaisen suunnitelman laadintaan.]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhoollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Kannatettava ehdotus. Yhdenmukaisuus opiskeluhoollon toiminnassa vahvistuisi alueella. Haasteena ovat hyvinvointialueet, joilla kuntia on paljon. Kuntien toiveet ja tarpeet saattavat olla erilaisia esimerkiksi kunnan koosta riippuen.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

Ei kommentoitavaa

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhooltopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Huomioitanne [Jotta tähän päästään tarvitaan erittäin hyvää ja aikaa vievää valmistelutyötä. Rakenteita, työnjakoa ja yhdyspintatyötä on pohdittava huolella. Opetuksen järjestäjien on oltava jatkossakin hyvin aktiivisessa asemassa opiskeluhoollossa kaikessa sen toiminnassa. Opetussuunnitelmilla on oltava edelleen vahva rooli opiskeluhoollossa. Tämä on avainkysymys koko uudistuksessa, jotta koulukohtaiset tarpeet tulisivat huomioiduksi. Hyvien toimintamallien jatkuvuuden turvaaminen on tärkeää.]

Opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Linjaus, että opiskeluhooltokertomukseen kirjataan jatkossa vain välttämätön terveystieto on hyvä ja nykyistä epäselvää käytäntöä parempi. Opiskeluhooltokertomukset ovat jatkossakin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuulla. Tämä vaatisi valtakunnallista ohjausta huomattavasti nykyistä enemmän. Tällä hetkellä käytännöt ovat kirjava ja asiakasturvallisuutta vaarantavia.

Psykologien ja kuraattoreiden asiakastietojärjestelmät ovat tällä hetkellä kovin erilaisia eri kunnissa. Järjestelmien tulee jatkossakin olla sellaisia, että niihin voidaan kirjata myös kuraattoreiden ja psykologien opiskeluhooltolain tärkeimmäksi määrittelemä työmuoto, yhteisöllinen työ. Yhteisöllisen työn eri muodot tulee saada näkyväksi myös tietojärjestelmässä. Työn vaikuttavuuden arvioinnin kannalta on tärkeää, että asiakasjärjestelmä tunnistaa sen, että yksilöasiakkuudessaakin opiskelija voi tulla autetuksi yhteisöllisellä tasolla. Asiakastietojärjestelmien kehittäminen työntekijöiden ja asiakkaiden kannalta toimivaksi ja koko työn kirjoa kuvaaviksi vaatii pitkäjänteistä kehittämistyötä. Myös sähköinen tiedonsiirto eri asiakastietojärjestelmien välillä täytyy jatkossa olla mahdollista.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

kts. kohta 6

8) Opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

Muita huomioitanne [Aikataulu riippuu pitkälti siitä, mikä on valittava asiakastietojärjestelmä. Jos vaatii paljon kehittämistyötä opiskeluhuollon psykologeille ja kuraattoreille sopivaksi, aikataulu voi olla tiukka psykologien osalta. Sama aikataulu molempien ammattiryhmien osalta, vuonna 2024 olisi parempi. Oleellista on huomioida, kuinka huomioidaan lasten ja nuorten oikeus käyttää opiskeluhuollon palveluita halutessaan huoltajien tietämättä.]

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhuoltopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Ehdotus, että yhteydenotto opiskeluhuollon palveluihin sisältäisi jatkossa vaihtoehtona myös terveydenhuollon on erityisen kannatettava ja tarpeellinen. Samoin se, että yhteydenoton tulisi perustua oppilaan suostumukseen selkiyttäisi epäselvää nykytilannetta. Toisaalta joissakin tilanteissa nykylain mukainen mahdollisuus yhteydenottoon ilman oppilaan suostumusta on ollut lapsen/nuoren edun mukaista ja tuen saamista nopeuttava ratkaisu (esim. päihdenuoret ja poissaolijat). Opettajat ovat voineet saada opiskeluhuoltopalveluilta tukea asian selvittämiseen ja huolen eteenpäin viemiseen. Jatkossa tulee lisätä koulun henkilökunnan osaamista tunnistaa avun tarve ja toimia oikea-aikaisesti. Tärkeää varmistaa, ettei huoli jää piiloon tai avun saaminen viivästy, mikäli yhteisymmärrystä yhteydenottoon ei synny.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

Ei, ohjaus- ja kehittämisvastuut tulee säilyttää nykyisellään [Ohjausvastuu tulisi jatkossakin olla opetushallituksella ja terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella koskien koko opiskeluhuoltoa, myös yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa. Opiskeluhuoltopalvelujen ohjauksessa tarvitaan monialaista yhteiskunnallista osaamista ja näkemystä opiskeluhuollon kokonaisuudesta myös sosiaalihuoltolain

mukaisena hyvinvoinnin edistämisenä. Tarvitaan ymmärrystä siitä, ettei sen tasoja voida erottaa toisistaan ja että opiskeluhuoltopalvelujen suuntaaminen yhteisölliseen ja rakenteelliseen työhön edistää työpanoksen oikea-aikaista ja vaikuttavampaa hyödyntämistä koulun arjessa. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi annettavaa esim. rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta, mikä tukisi myös kuraattoripalvelujen tunnistamista ennaltaehkäisevinä ja hyvinvointia edistävinä sosiaalipalveluina. Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhuolto muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, ja palveluita toteutetaan osana oppilaitoksia, jonka takia myös yksilökohtaisessa työssä opetushallituksen ohjaus on edelleen tarpeen. Mikäli opetushallituksen rooli opiskeluhuollon ohjauksessa kapeutuu, uhkana on, että palataan takaisin yksilökohtaisen työn painotukseen ja ongelmakeskeiseen ajatteluun. Opetushallituksen tulee ohjata opiskeluhuoltoa osana muuta opetussuunnitelmatyötä, kuten tähän asti. Kaiken kaikkiaan ohjaamiseen tarvittaisiin nykyistä huomattavan paljon enemmän monialaisia resursseja kansallisella tasolla. Tämä yhdenmukaistaisi valtakunnallisesti oppilas- ja opiskeluhuoltoa.]

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Erilaisten suunnitelmien lisääntyessä työn määrä lisääntyy ja vastuun- ja tehtävien jakoa tulee linjata. Suunnitelmat olisi ohjeistettava valtakunnallisesti. Opetuksen järjestäjien on määriteltävä selkeästi jonkun viran tai toimenhaltijan vastuulle hyvinvointialueen kanssa tehtävä yhteistyö.

Hallituksen esityksessä esiopetuksen osuus on kauttaaltaan niukka. Esiopetus omine erityispiirteineen tulisi huomioida nykyistä paremmin.

Kuntakohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma on kunnille uusi tehtävä. Tähän saakka suunnitelmat on ohjeistettu ops:n perusteissa tai OPH:n määräyksissä kouluasteen mukaisesti. Mikäli jatkossa laaditaan kunnan suunnitelma, se tulee ohjeistaa erikseen.

Mäkilä Kirsi
Heinolan kaupunki

Vesterinen Päivi
Heinolan kaupunki - Hyvinvointilautakunta, hyvinvoinnin ja terveyden
edistäminen -palvelualue